

Панчук Віктор-Богдан

студент гр. ФФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Шашкевич Олександр Любомирович

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВПЛИВ НА СИСТЕМУ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Доходи державного бюджету – це сума еквівалентної вартості коштів, які отримала держава в своє розпорядження з метою виконання покладених на неї функцій, для задоволення потреб країни та населення. При цьому важливо зазначити, що доходи є основою фінансового забезпечення діяльності держави та виконання нею своїх функцій. Фінансове забезпечення державної політики є «економічними відносинами між державою і суб'єктами стосовно мобілізації фінансових ресурсів у процесі реалізації соціальних і економічних цілей розвитку суспільства». Т.А. Далевська розглядає фінансове забезпечення як «систему заходів, спрямованих на створення матеріальних, правових, інституційних умов перетворення елементів ресурсного простору в засоби досягнення цілей».

Виділяють загальні чинники, які впливають на всю систему загалом, такі як глобальна економічна ситуація в світі та країні; регуляторні системи – державна влада, яка здійснює економічну політику; основні макропоказники: інфляція, тінізація економіки, курс національної валюти до іноземної, експортно-імпорتنі операції як на товарному, так і на валютному ринку, іноземні інвестиції, кредити міжнародних фінансових фондів на користь України та ін. Тому для забезпечення зростання доходів у системі державного бюджету потрібно акцентувати увагу на фіскальному складнику, що регулюється відповідним нормативно правовим законодавством у фінансовій сфері, а також здійснювати постійну аналітику всіх основних бюджетних показників із метою порівняння та пошуку проблем щодо їх формування.

Враховуючи періодичність розвитку економіки та незбалансованість фінансово-економічних відносин, бюджетне планування рекомендується розглядати як один із найважливіших інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку країни. [2, с. 43–53]. Бюджетне планування у фінансовій науці загалом вважається невід'ємною частиною системи фінансового планування. Однак це поняття є більш змістовним [7].

Фіскальне та бюджетне планування є ключовим інструментом управління національною фінансовою системою, особливо тісно пов'язаним із соціально-економічним та стратегічним плануванням регіонального розвитку. Від обґрунтованості визначення планових показників залежить ефективність виконання бюджету та виконання загальнодержавних та місцевих завдань. «Закон про бюджет» пропонує чотири основні категорії:

оподаткування, неподаткові надходження, доходи від операцій з основним капіталом та офіційні трансфертні доходи [1].

Бюджетна класифікація уточнює призначення кожного доходу та відображає їх економічну значущість, що дозволяє додатково порівнювати їх з показниками інших країн та показниками минулих років [6]. Розглянемо основні показники бюджетної класифікації в системі доходів на 2016-2020 роки з точки зору держбюджету. За даними Міністерства фінансів України, протягом аналізового періоду 2016-2020 рр. сукупні доходи системи доходів державного бюджету стабільно зростали. Таким чином, доходи національного бюджету значно зросли з 543,69 млрд ОАЕ до 998,28 млрд ОАЕ. Така тенденція зростання зумовлена певними економічними та політичними факторами. Дохід виконавчої влади у 2017 році склав 616,27 млрд ОАЕ, що на 81,58 млрд ОАЕ більше, ніж у 2016 році, що на 14,8%. У податковій частині спостерігалось збільшення, а в неоподатковуваній – суттєве зниження. У системі податкових надходжень податок на додану вартість становив 27%, податок на доходи фізичних осіб зріс у 1,3 раза порівняно з 2016 роком. Причина – підвищення номінальної заробітної плати. Причиною зменшення неподаткових надходжень у 2017 році стала несплата за видачу радіочастотних ліцензій, що додало бюджету в 2016 році 9,1 млрд ОАЕ. У 2018 році до державного бюджету надійшло 793,26 млрд грн, або 146,99 млрд грн. Більше 2017 року. Тому основною причиною збільшення податкових надходжень є податок на додану вартість, і система його управління зазнала серйозних змін, а саме запровадження електронного урядування, яке залучило більше платників податків. Причиною зростання доходів є також те, як країна усуває економічну тінь, яка може збільшити оподаткування. Також варто звернути увагу на цільові фонди: у порівнянні з 2017 роком дохід у 2018 році зріс на 29,55 млрд ОАЕ, що є рекордним рівнем за аналізований період. Бюджет наповнюється переважно за рахунок коштів, вилучених судами за корупційні злочини. У 2019 році до національного бюджету надійшло 928,1 млрд ОАЕ, що на 138,84 млрд ОАЕ більше, ніж у 2018 році. Зросли різні надходження, особливо податкові надходження зросли на 126,66 млрд ОАЕ, що відіграло важливу роль, важливу роль відіграли податок на додану вартість товарів і послуг, що імпортуються в Україну, знецінення національної валюти. Основним доходом податкової системи є збільшення коштів від розмитнення автомобілів. Таким чином, порівняно з 2019 роком частка доходів у 2020 році зросла на 70,19 млрд Еміратів, що відображає зниження доходів окремих проектів у порівнянні з попередніми періодами, але в свою чергу збільшення відбулося за рахунок податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб.

Доцільно розглянути структуру доходів у Державному бюджеті України за аналізований період та визначити динаміку, джерела формування та фактори впливу на коливання доходів відповідно до бюджетної класифікації. В свою чергу узагальнюючим та основним джерелом у структурі доходів державного бюджету є валовий внутрішній продукт, що відображає результат розподілу вартості ВВП з учасниками процесу відтворення та подальшого

розподілу вартості, сконцентрованої в руках держави [4]. За весь аналізований період 2016–2020 рр. у структурі доходів спостерігається значний дисбаланс. Так, найбільшу питому вагу займають податкові надходження – від 76,57% у 2016 р. до 80,12% у 2020 р., або на 3 в.п., але у 2018 році у структурі доходів податкові надходження показали тенденцію до спаду на 2,7 в.п. Причиною такого дисбалансу стало зростання надходжень у цільових фондах на 3,71 в.п. у 2018 р. порівняно з 2017 р. Зростання відбулося шляхом конфіскації коштів державою через корупційні порушення. У структурі доходів друге місце серед надходжень займають неподаткові надходження, оскільки цей податок неможливо точно спланувати, а лише спрогнозувати, він не має фіскального характеру і не є обов'язковим, але становить значний відсоток у структурі, у середньому 17%. Доцільно звернути увагу на показник 2017 р., який становить 16,82%, що на 5,62 в.п. менше показника 2016 р. Основною причиною цього стало те, що в 2016 р. до державного бюджету надійшли кошти за продаж 3G-ліцензій, що збільшило структуру неподаткових надходжень в сумі 9,1 млрд грн. За зменшення ВВП відбувається спад виробництва, що призведе до негативних наслідків. Основний – це недофінансування бюджету через доходи. Тому доцільно розглянути динаміку доходів Державного бюджету України щодо ВВП щодо динаміки питомої ваги доходів у ВВП в період 2015–2019 рр. свідчать про зростання питомої ваги доходів, яка тримається на рівні 25%, що в свою чергу відображає зростання доходів. Але значне зростання питомої ваги у 2016 р. порівняно з 2015 р. на 4,2 в.п. спричинено насамперед нестабільною економічною ситуацією в країні, яка призвела до знецінення національної валюти, що потягнуло за собою низку інших негативних факторів, основним з яких є інфляція.

Таким чином, доходи – важлива складова частина державного бюджету. У системі міжбюджетних відносин доходи слугують основою для виконання державою своїх функцій та забезпечення функціонування бюджетної системи. При цьому доцільно визначити необхідність удосконалення методології фінансового та бюджетного планування шляхом його реалізації на основі результатів стратегічного планування регіонального розвитку. Проведений аналіз свідчить, що доходи відіграють досить важливу роль у формуванні економіки та інфраструктури країни через фіскальні та нефіскальні фактори впливу в економіці.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. із змінами та доповн. № 2456–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Далєвська Т. А. Фінансово-бюджетне та стратегічне планування регіонального розвитку на засадах смартспеціалізації. *Світ фінансів*. Вип. 1(58). 2019. С. 43–53.
3. Далєвська Т. А. Економічний зміст фінансового забезпечення розвитку місцевого самоврядування у системі міжбюджетних відносин. *Ефективна економіка*. № 7. 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3221>.

4. Звіти про виконання бюджету: Державна казначейська служба України.
URL: <http://www.treasury.gov.ua>.

5. Мотузка О. М. Статистичний аналіз доходів державного бюджету України. *Статистика та економіка, аналіз*, 2015. № 1. С. 23–27.

6. Тарасюк М. В., Сироветник О. С. Доходи державного бюджету в системі соціально-економічного розвитку України. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 2018, № 21(2). С. 93–97.

7. Чугунов І., Макогон. В. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень. *Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту*, 2014, № 4. С. 79–91.